

YARININ AVRUPA'SI ÜSTÜNE DÜŞÜNCELER

Emile NOEL*

Bugün burada Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü'nün Beşinci Akademik yılı açılış töreni ile Türk Üniversiteleri Avrupa İncelemeleri Derneği'nin (TUNAECS) Genel Kurulu'na katılmak benim için özel bir zevktir. Dört yıl önce kuruluşumuzun örgütlenme çalışmalarına katıldığımı anımsıyorum ve şimdi dinamizmini, yaygınlık kazanmasını görmekten sevinç duyuyorum.

Avrupa'nın bütünleşmesi üstüne incelemeler, Topluluk'taki son gelişmelerden - bunlar arasında özellikle büyük iç pazarın oluşturulması ve Ekonomik ve Parasal Birlik müzakerelerini anacağım - ve yine Topluluğun 90'ların yeni Avrupası için artan sorumluluklarından ötürü hem üye ülkeler hem de üçüncü ülkeler için gitgide büyüyen bir önem kazanmıştır. Bu tür incelemeler Türkiye gibi tam üye olabilecek ve bu yolda başvuruda bulunmuş bir ülke için daha da önemlidir. Bu durum Derneğinizin ne kadar yerinde ve eyleminizin ne kadar anlamlı olduğunu gösterir.

Burada sizlerle birlikte, yarının Avrupa'sının ne olabileceği ya da olması gerektiği, yüz yüze geleceği sorunlar ve verilecek olası yanıtlar üzerinde durmak istiyorum. Bu konuda kafa yormanın şimdi tam zamanıdır çünkü birkaç haftaya kadar Avrupa Konseyi'nin Maastricht'te belirleyici önemde karar toplantıları başlayacak. Üstelik Orta ve Doğu Avrupa'daki altüstlüklerin genişliği tüm siyasal düşünme ve davranma alışkanlıklarımızı tartışma konusu etmiş bulunuyor.

Eğer bu düşünce öncelikle Avrupa Topluluğu'nu eksen alan bir biçimde şekilleniyorsa bu, kolaylığa kaçmaktan ya da eski bir bağılıktan ötürü değildir. Topluluk ve üyeleri -siyasal işbirliği yapan on iki ülke- bugün kitadaki

(*) Avrupa Toplulukları Komisyonu'nun 1957-1987 yılları arasında Genel Sekreterliğini yapan Emile Noel halen Floransa'daki Avrupa Üniversite Enstitüsü'nün Rektörüdür. Bu konuşma Marmara Üniversitesi AT Enstitüsü'nün 5. Akademik Yılı Açış Konuşmasıdır. Sn. Nazım Güvenç tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

büyük çalkantının içinde bir istikrar ve refah kutbu, bir başarı örneği, bir olası başvuru odağı gibi gözükmektedir. Bu o kadar böyledir ki Batı Avrupa'nın Topluluk üyesi olmayan beş ülkesi tam üyelik için başvuruda bulunmuşlardır; Orta Avrupa'nın özgürlüklerini kazanmış ülkeleri tam üyelik hakkının kendilerine de tanınmasını istemektedirler; hatta Sovyetler Birliği ve cumhuriyetleri de Topluluk'la bağlarını geliştirmeyi dilemekte, destek ve teknik yardım beklemektedirler.

Gözlerin üstüne böylesine çevrildiği Topluluğun kendisi de tam bir değişim içindedir. Her şeyden önce, 1 Ocak 1993'ten önce büyük iç pazarı gerçekleştirmek üzere alınması gereken kararları zamanında belirlemek için (yani aslında bu yıl sona ermeden) çaba sarfetmektedir. Her şey onu gösteriyor ki o tarihe kadar önlemlerin tümü değilse bile en büyük bölümü fiilen yürürlüğe girecektir, en azından mallar, hizmetler ve sermayeyle ilgili olanları. Yunanistan, Portekiz, belki İspanya ve İrlanda gibi ekonomik ve sosyal sorunları olan ülkelere ek bir süre tanınacaktır.

Kişilerin serbest dolaşımı konusunda ise durum daha az aydınlıktır. Bununla birlikte halen sekiz ülkenin imzalamış olduğu Schengen Anlaşmaları sınır denetlemelerini kayda değer ölçüde hafifletecek, hatta bu sekiz ülke arasında - ad hoc müdahaleler yahut yoklamalar sayılmazsa - fiilen ortadan kaldıracaktır.

Topluluğun dönüşümü, bildiğiniz gibi, çok daha derinlemesine olacaktır. İç pazarın istikrar kazanması ve kalıcı olması için hızla ekonomik ve parasal birlikle tamamlanması gerektiğini uzmanlar, merkez bankalarının yöneticileri ve daha sonra politikacılar birbiri ardına kabul etmiş bulunuyorlar... Bu konuda Roma'da Hükümetlerarası Konferans'ın toplandığı 15 Aralık 1990 tarihi Avrupa'nın kronolojisinde büyük büyük bir kilometre taşıdır.

O zamandan beri, uzun önçalışmalarla oldukça iyi hazırlanmış müzakerelere belirgin bir biçimde ilerleme kaydetmiştir. Az sayıda büyük sorun hâlâ karara bağlanmayı beklemektedir ama bu da önümüzdeki 9 ve 10 Aralıkta Maastricht'te toplanacak Avrupa Konseyi'nde karara bağlanabilir ve bağlanmalıdır.

Bu sorunlar arasında en duyarlılarından birini, yani parasal birliğin son aşamasına geçişi, bir başka deyişle Avrupa Merkez Bankası'nın kuruluşu ve tek bir Avrupa parasının meydana getirilmesi konusunu ele almak istiyorum. Bir kere şu konuda bir saptamaya varıldı: hiçbir ülke parasal birliğe katılma-

ya zorlanamaz ama aynı şekilde hiçbir ülke de ötekileri daha önden gitmekten alıkoymaz. Bu bağlamda İngiltere'nin durumuna bu temel üzerinde kimseyi kırmayacak bir çözüm bulunabilir.

Geriyeye, halen ciddi ekonomik güçlükler çeken (yüksek enflasyon, aşırı bütçe açığı gibi) ülkelerin durumu kalıyor. Dönem başkanı Hollanda'ya bu soruna dikkatleri çektiği için aslında teşekkür borçluyuz. Kuşkusuz Hollanda birtakım köklü çözümler önermekle tepkiler çekmiş, eleştirilere yol açmıştır ama verdiği alarm aslında kurtarıcı olmuştur.

Örneğin İtalya'da, Topluluğun kurucularından bu büyük ülkenin kendini (futbol dilini kullanacak olursak) B Kümesinde hatta Avvocato Agnelli'nin daha da ileri gidip ileri sürdüğü gibi C Kümesinde bulacağı perspektifi basını ve kamuoyunu seferber etmiş, siyasetçileri sarsmış, idari ve bütçe reformlarının ivediliği konusunda bilinçlenme sağlamıştır. Bu da genel seçimlere birkaç ay kala oldukça yararlı olmuştur.

Bu uyarıdan sonraki müzakereler gösterdi ki Parasal Birliğin tutarlılığını bozmadan da birtakım özel düzenlemeler üzerinde anlaşmak ve böylece zor durumdaki ülkelere gereksindikleri ek zamanı sağlamak, onların Topluluk'la bağlarını sürdürürken daha ilerde olanlara bir an önce yetişmeleri için Topluluk dayanışmasını devreye sokmak mümkün olabilecektir.

Demek ki Parasal ve Ekonomik Birlik Antlaşması tasarısı için perspektifler olumludur. Çoğu hükümetin siyasal angajmanı en üst düzeyde tamdır, bu da kalan güçlüklerin zamanında aşılacağı konusunda siyasal bir güvence vermektedir.

Onikiler'in yine geçen 15 Aralıkta müzakereye başladıkları Siyasal Birlik Antlaşması konusunda ise durum daha az cesaret vericidir. O tarihte hedefler büyüktü: ortak bir dış politika ve güvenliğin temellerini atmak, Topluluk kurumlarını özellikle de Avrupa Parlamentosunu güçlendirmek, Avrupa Topluluklarını ve hükümetlerarası işbirliği eylemlerini *Avrupa Birliği* denen daha geniş bir bütün halinde biraraya getirmek, dış politika, iç işleri ve adalet alanlarında işbirliğini geliştirmek.

Böyle bir Konferans'ın toplanması çağrısı ancak 1990 Haziranında Başkan Mitterrand ve Şansölye Kohl'ün girişimiyle kararlaştırıldı. Amaç bir süre sonra birleşecek olan Almanya'nın Avrupa'ya bağlılığının altını çizmekti. O zamandan beri bu kaygı bir parça hafifledi. Zaman, o sırada dönem başkanlığını yürütmekte olan İtalya'nın çabalarına rağmen ancak üstünkörü bir hazırlığa imkân veriyordu. Bugün de en duyarlı konular üzerinde önemli görüş

ayrılıkları sürmektedir.

Bunlardan bazılarına değinmek istiyorum. Bir kere Antlaşma'nın yapısı bile sorun yaratmaktadır. Birlik şapkası altında Toplulukları ve çeşitli işbirliği biçimlerini basitçe yanyana sıralamak işbirliğinin bir Antlaşma'ya bağlanmasıyla donup kalması ve sonuç olarak bütünleşmeyi olumsuz etkilemesi riskini doğurur. Onikiler'in Yugoslavya'daki girişimleri ve bugüne kadar bir şey başaramayışları hem ne yapabileceklerini hem de sınırlarını göstermiştir. Her türlü ortak dış politikanın temeli olan ana ortak çıkarlar bu haftalar boyunca çok dar kalıplar içinde gözükmüş, Onikiler'in bazıları (coğrafi ve tarihsel nedenlerle) daha fazla işin içine girmeyi isterlerken bazıları da ihtiyat ve çekingenlik sergilemişlerdir.

Kurumlar konusunda ise anlaşmanın mütevazı bir düzeyde kalmasından yani Bakanlar Konseyi içinde çoğunluk kuralının genişletilmesi olsun, önemli yasaların çıkartılmasında Parlamento ve Konsey'in ortak-karar almalarını sağlayarak Avrupa Parlamentosu'nun yetkilerinin artırılmasında olsun fazla gelişme kaydedilmemesinden korkulabilir. Kuşkusuz ilerlemeler olacaktır ama bunlar ilk başlarda dile getirilen umutların çok uzağında kalacaktır.

Bununla birlikte, Maastricht'te yapılacak Avrupa Konseyi toplantısının sonuç alıcı niteliği ve onu izleyecek haftalarda her iki Antlaşma'nın da imzalanması son derece önemlidir. Bu kararlar şimdiki karışıklık ortamında güçlü bir işaret olacaklardır. Topluluğun tutunduğunu, güçlendiğini ve yeni sorumluluklara hazırlandığını gösteren işaretler. Özellikle, Parasal Birlik Antlaşması'nın büyük bir siyasal anlamı olacaktır. Şimdiye dek, Topluluk yetkileri ne derece yaygın ve çeşitli olursa olsun dış politika, güvenlik ve para gibi ulusal egemenliğin çetin çekirdeğini oluşturan ve aynı zamanda her türlü federasyonun da temeli olan alanları pek fazla etkilemiyordu. İç pazarla tamamlanmış olarak ortak para ile Antlaşma'da hangi sözcükler kullanılırsa kullanılsın hiç kuşkuya yer vermeyecek şekilde federal bir perspektife yerleşmiş yeni bir Topluluk karşısında olacağız. Yarının Avrupa'sı nihayet sağlam bir dayanak noktasına sahip olacaktır.

Batı Avrupa'da ve Orta Avrupa'da pek çok ülkenin tam üye olmak istediği bir sırada Topluluğun bu şekilde güçlendirilmesi uygun mudur? Güçlenirken Topluluk kendi içine kapanmış olmayacak mı ve böylece kıtanın bütününün birleşmesi şansını tehlikeye girmeyecek mi?

Derinleşme ile genişlemeyi birlikte götürme şeklindeki eski hedef değerinden kaybetmiş değil. '70'lerin başında İngiltere ve öteki üç ülkenin Topluluğa tam üye olma müzakereleri sırasında bundan caymış olmak sistematik bir şekilde oybirliği arayışı içinde felç olmuş bir Topluluk'ta on yılı aşkın bir durgunluğa yol açtı. Buna karşılık, İspanya ve Portekiz'in tam üye oluşlarının hemen ardından Avrupa Tek Senedi yürürlüğe girdi. Siyasal güçlenme, iç pazardan, kurumsal güçlenmeden, Konsey'de oyun genelleştirilmesinden ötürü oniki üyeye çıkmış Topluluğa dinamizm verdi ve bazı gerginliklere rağmen işlemlerini sağladı.

Öte yandan, Orta ve Doğu Avrupa'nın belini doğrultabilmesi için destek olmak üzere güçlü bir Topluluğa ihtiyacımız var. Kaldı ki yeni üyelik başvurularının ardında da Topluluğun adeta yeniden başlaması yatmaktadır. Avrupa Konseyi'nin Maastricht toplantısının başarısı da demek ki Topluluk'tan başlayarak Avrupa'nın bütünüünün düzenli bir şekilde örgütlünmesi olanağını belirleyecektir.

Üyelik talepleri nasıl görünüyor? İlk şunu saptayalım: EFTA ülkeleri ile Avrupa Ekonomik Zemini yaratmak üzere başlatılan müzakere bu ülkelerden ikisinin - Avusturya ve İsveç - tam üyelik başvurusunda bulunmasını, Finlandiya'nın aynı şeyi ciddi bir şekilde düşünmesini, Norveç ve İsviçre'de ise bunun kamuoyunda tartışılmasını engellemedi. Dolayısıyla ekonomik zemin hakkındaki tartışmaların nihai sonucu öneminden pek çok şey yitirdi. En fazla bir geçiş dönemi için, ne yazık ki, olağanüstü karmaşıklıkta bir yapı oluşturulacaktır.

Topluluk içinde - Komisyon'un Avusturya'nın tam üyelik başvurusuna verdiği yanıtta da anlaşılacağı gibi - demokratik yapıları, ekonomik performansları ve toplumsal gelişmişlik düzeyleri parasal ve ekonomik birlik de dahil olmak üzere Topluluğa hızla uyum sağlamalarına elverecek yapıda olan Avusturya ve İsveç gibi ülkeleri hızla üyeliğe kabul etme yolunda (1993 vadesinden sonra) belirgin bir eğilim vardır. Yeter ki bu ülkeler Topluluğun kural ve disiplinini eksiksiz olarak kabul etsinler. Bu ülkelerin muhafaza etmek istedikleri tarafsızlığın (neutralité) içeriği ise son iki yılın siyasal gelişmeleri ışığında yeniden tanımlanmalıdır ve o zaman ortak bir dış politika ve güvenliğe katılmak bu tarafsızlıkla bağdaşabilir. İrlanda'nın tarafsız olduğu halde siyasal işbirliğinde gösterdiği yapıcı tutum bu konuda yararlı bir emsaldir.

Bilgelikğin gereği en azından bu iki ülkeyi üye olarak meydana getirile-

cek yeni genişlemenin, işlemesi zaten kimi zaman aksayan Topluluğun felç olma rizikosundan kaçınması için kurumsal düzeyde ilerlemeyle birlikte gerçekleşmesi olurdu. Avrupa Komisyonu'nun bu konulardaki suskunluğu, Avusturya'nın katılma başvurusuna yanıtından da anlaşılacağı gibi, Brüksel'in bu yeni üyelikte azla yetineceği, ve kuşkusuz Siyasal Birlik Antlaşması'nda yer alacak olanlardan fazlasını istemeyeceği izlenimini doğurmaktadır. Oysa Topluluk sistemini büyük Avrupa'ya genişletmek üzere derinlemesine bir reforma girildiğinde ve daha önce üye olmuş ülkelerin kazanılmış haklarını savunmaları reformların önündeki engellerden biri olduğunda buna pişman olunacaktır.

Bu bağlamda, Parasal Birlik Antlaşması emsalinin önemi ve değeri daha iyi anlaşılacaktır. Avrupa Merkez Bankası altı üyeli bir Direktuar'ca yönetilecektir. Bir başka deyişle, Avrupa Komisyonu'nda olanın tersine tüm üye ülkelerin temsilcileri olmayacaktır. Merkez Bankaları Avrupa Sistemi, Merkez Bankalarının başkanları ile Direktuar'ı biraraya getirecek bir Konsey'ce yönetilecektir. Konsey'de katılanların her birinin bir oyu olacak (ağırlıklı oy olmayacaktır) ve kararlar basit çoğunlukla alınacaktır. Bakanlar Konseyi'nin işleyiş kuralları ile olan farklılık çarpıcıdır. Bu yapılarla tek Merkez Bankası ve Merkez Bankaları Avrupa Sistemi (MBAS) bir genişlemenin sonuçlarına Topluluğun klasik kurumlarından çok daha fazla hazırdır.

Şimdi öteki tam üyelik taleplerine, katılmanın siyasal ve ekonomik koşullarını bugünkü günde henüz tam olarak yerine getirmeyen ülkelerin taleplerine geliyorum. Bu ülkelerin başında Türkiye var. Üstelik Topluluk Ankara Antlaşmasıyla bu konuda kendini angaje de etmiştir.

Türkiye'nin katılma başvurusundan sonra Topluluk ile Türkiye arasındaki son gelişmelere yeniden dönmek istemiyorum. Komisyon, bir yıl önce, bu ilişkilerin yeniden başlatılmasını önermiştir. Birkaç gün önce de açık sözlü tartışmaların geçtiği bir Ortaklık Konseyi toplantısı olmuştur. Topluluk Türkiye'nin ekonomik alanda gösterdiği dikkat çekici ilerlemeyi selamlamaktadır. Bununla birlikte, Topluluk Kurumları insan hakları konusunda, Türk yasalarının bazı maddeleri konusunda ve dahası bu yasaların uygulanışı konusunda gözlemlenen zaafardan kaygı duymaktadır.

Bunlara bir de Orta Avrupa'daki durumun milliyetçi zorlamalar ve parçalanma tehditlerinden ötürü Kıbrıs sorununa Birleşmiş Milletler kararları ve Genel Sekreteri'ne verilmiş özel görev temeli üzerinde adil ve kalıcı bir çö-

züm bulmak gereğini daha bir acil hale getirmiş olduğunu ekleyeceğim. Toplumlararası özlü bir diyalogu yıllardır önleyen engellerin kaldırılmasına Türkiye'nin yapacağı bir katkı ilişkilerimizin derinleştirilmesinde çok büyük öneme sahiptir.

Kıbrıs ve Malta da Topluluğa tam üyelik talebinde bulunmuşlardır. Bu konuda sorunun siyasal yanları üzerinde bir önyargıda bulunmadan şu kadarını söyleyeyim ki ileride değineceğim kurumsal yapı düzenlemeleri onların da yerlerini almalarını kolaylaştırabilir.

Üstesinden gelinmesi gereken asıl büyük sorun özgürlüklerine kavuşmuş onlarca Orta ve Doğu Avrupa ülkesinin (üç Baltık cumhuriyeti dahil) tam üyelikleridir.

Demokratik bir rejim ve pazar ekonomisine doğru uzun ve karmaşık geçiş dönemi içinde bu ülkelerin her birinin katetmeleri gereken az ya da çok aşama vardır. Bununla birlikte, siyasal ve ekonomik geniş kesimlerde Topluluğa tam üyelik sık sık ekonomik güçlüklerle ve siyasal gerginliklere karşı en iyi ilaç, en iyi yanıt gibi sunulmaktadır anlamına gelmektedir. Bu, her şeyi fazla basite indirgemek olur... Ancak şu da var ki Orta Avrupa ülkelerinin Topluluk'tan gelecek açık ve güçlü bir siyasal işarete de kesin ihtiyaçları var: Onlara bir gelecek perspektifi çizen ve bugünkü günde cesaret ve destek veren bir sinyal.

Bu işaret bugüne dek verilmedi. Bu gerçeği dile getirmek ne ticarî ilişkilerde ve kredilerde yapılanların kapsamını ne de Avrupa Komisyonu'nun ve Parlamentosu'nun angajmanının niteliğini azımsamak anlamına çekilmemelidir. Topluluk mekanizmalarının işleyişindeki karmaşıklık her zaman masajın anlamını bozmuştur. Macaristan, Polonya ve Çekoslovakya ile halen yürütülen Avrupa Anlaşmaları müzakereleri bunun güzel bir örneğidir. Buradaki siyasal niyet - siyasal boyutu da olan geniş işbirliği anlaşmaları imzalamak - çok iyiydi ve yarattığı umutlar çok büyük oldu. Ama müzakereler Topluluk pazarına tarım, tekstil, çelik ürünlerinin girişi ve verilecek krediler gibi kestirilebilir ve kısır çekişmelere saplanıp kaldı...

Başkan Mitterrand'ın ortaya attığı Avrupa Konfederasyonu tasarısı bu rolü oynayabilirdi. Ama Fransızların bu tasarı içinde Sovyetler Birliği'ne ayırdıkları ayrıcalık yer Orta Avrupa ülkelerinin olsun, Baltık ülkelerinin olsun cesaretini kırdı; bu da geçtiğimiz Haziranda Prag'da toplanmış olan Avrupa Konfederasyonu Oturumları'nın başarısızlıkla sonuçlanmasına yolaçtı.

Topluluğun Avrupa'nın bütününi kapsayacak şekilde genişlemesi - sonunda - bugünkü temeller üzerinde otuz kadar ülkeyi (Sovyetler Birliği ya da Yugoslavya'da ne gibi gelişmeler olacağı konusunda önyargıda bulunmadan) biraraya getirecek bir yeni kuruluşa dönüşmesine yolaçacaktır. Elbette, katılmaya çağırılacak ülkelerin, önce üyeliğin siyasal ve ekonomik koşullarını yerine getirmiş olmaları gerekecektir.

Siyasal koşullar malûm: serbest seçimler ve insan haklarının güvencede olduğu istikrarlı bir demokratik rejim. Avrupa Konseyi'ne ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne üyelik geçmişte bu koşulların yerine getirilmiş olduğunu saptamayı kolaylaştırmıştır.

Ekonomik koşullar ise çok daha genel bir değerlendirmeye tabidir. İlk bir pazar ekonomisi kurmak ve bunu düzenli bir şekilde işletmek söz konusudur. Ayrıca, ilgili ülke, Topluluktan partnerleri ile tartışarak, makul bir süre içinde (sözgelimi beş ya da yedi yıllık bir geçiş dönemi içinde) gerekli uyarlamaları yapmış olarak iç pazar ve parasal birliğe uyum sağlayıp sağlamayacağına karar verecektir. Bu, aynı düzeye getirme işlemi Topluluğun yapısal fonlarınınca da desteklenebilecektir ama Topluluğun (Avusturya ve İsveç gibi müreffeh ülkelerde genişlemiş haliyle bile) geçmişte İspanya ve Portekiz gibi yeni üyelerine yaptığı kadar önemli bir katkıyı onlarca ülkenin modernizasyonu için ayırabileceği kuşkuludur.

Bu durumda muhtemelen Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin tam üyeliğiyle ilgili müzakereler birçok yıldan önce başlayamayacaktır ama bu vade ülkeden ülkeye değişebilir. Ama bundan ötürü de bir siyasal işaret daha da ivedilik kazanmıştır. Topluluk ne yapabilir?

Üç öneride bulunacağım:

Birincisi, Topluluğun açık niteliğini yani Avrupa'nın tüm demokratik ülkelerini ekonomik durumlarının elvermesi ve iki Hükümetlerarası Konferans'ın sonuçları gibi Topluluk müktesebatını kabul etmeleri kaydıyla kucaklamaya hazır olduğunu resmen -bu, Avrupa Konseyi'nin bir toplantısı sırasında da yapılabilir- ilân etmek.

İkinci bir girişim ki, bu söz konusu resmi bildirin ardından yapılabilir. Topluluğun otuz üyeye genişlemiş haliyle de yaşayabilir olması için kaçınılmaz dönüşümlerin neler olabileceği üzerinde zaman geçirmeksizin bir çalışma başlatmak . Elbette ki Birleşik Devletler örneğinde olduğu gibi bir Avrupa Federasyonu güçlü merkezi kurumlarla işleyebilir - ama, Topluluğun bugünkü üyeleri bu değişime hazır değillerse Topluluğu işleyiş halinde tut-

mak üzere daha başka uyarlamalar da öngörülebilir.

Önce bir davranış değişikliği söz konusu olabilir. Büyük Avrupa Topluluğu Onikiler'den, hele hele Altılar'dan çok daha çeşitlenmiş olacaktır. Yasalar ve Topluluk programları bugünkünden çok daha önemli farklılaşma unsurları taşımak durumunda olacaktır, çünkü üye ülkelerin kendilerine özgül - iktisadî, toplumsal - özelliklerini de tam anlamıyla hesaba katmak gerekecektir. Bu da ikincillik ilkesinin gerçekten uygulanmasıyla birarada götürüldüğü takdirde Topluluk mekanizmasının daha bir hafiflemesi ve esnekleşmesi sonucunu verecektir.

Daha sonra sıra başlangıçta altı üye için öngörülmüş ve bunun birkaç katı daha kalabalıklaşmış bir Topluluğa uymaz olan Kurumların reformuna gelecektir. Sözgelimi Komisyon etkili kalabilmek için en fazla oniki, onbeş üyeyi geçmemelidir; bu da (tıpkı Avrupa Merkez Bankası Direktuarında olduğu gibi) bütün ülkelerin Komisyonunda bir temsilcilerinin olmayacağı demektir.

Bugünkü günde bir Konsey kararı oyların üçte ikisini gerektirmektedir. Topluluk kalabalıklaştıkça bloke etme tehlikesi artacaktır. Ağırlıklı oyların basit çoğunluğuna geçiş muhtemelen üye ülkelerin basit çoğunluğu ile bağlantılı olarak kendini dayatabilir.

Karar alma sürecinde her hükümetin etkisindeki bu azalma yasaları belirlemede Avrupa Parlamentosunun rolünün güçlendirilmesini, sözgelimi Parlamento-Konsey ortak kararına başvurmanın genelleştirilmesini haklı gösterebilir. Parlatentonun temsili niteliğini güçlendirecek şekilde ama beş yüz, altı yüz milletvekiliyle sınırlayarak sandalyelerin yeniden dağılımına gitmek de gerekecektir. (Halen Onikiler Avrupasında 518 temsilci bulunuyor).

Üçüncü bir girişim -ağırlığı en çok olacak olan- hali hazırda tam üyeliğin siyasal koşullarına sahip ülkelere onların Avrupa'nın demokratik ülkeleri ailesinden olduklarını vurgulamak üzere anlamı büyük olacak bir siyasal jest yapmaktır. Topluluğun ikili anlaşmalar ile dokuduğu ağı çokyanlı bir düzenele tamamlamayı da önereceğim. Öyle ki bu ülkelerin her biri Topluluk ve üyeleri ile eşitlik içinde olduğu duygusunu edinsin. Sözgelimi şöyle bir şey hayal ediyorum: Büyük Avrupa'nın güvenliği, siyasal ve ekonomik durumu gibi ortak çıkarı ilgilendiren konularda Avrupa'nın tam üyeliğe aday demokratik ülkelerinin devlet ya da hükümet başkanları da her yıl bir Konsey toplantısına davet edilebilirler.

Böyle bir uygulamaya Topluluk ile Orta ve Doğu Avrupalı partnerleri

arasındaki çokyanlı ilişkilerin derinleştirilmesi de eşlik etmelidir. Topluluk bütününe ait olduklarının bilinci Orta Avrupa ülkelerinin kendi aralarındaki bazı ikili sorunları çözmeye de yardımcı olabilir.

Bunun bir ilk uygulaması Orta ve Doğru Avrupa'ya Topluluğun yaptığı yardımı uzun vadeye çevirmesi ve bunun yönetimini çokyanlı bir çerçeveye oturtması olabilir. Genişletilmiş Avrupa Konseyi'nin çatısı altında, 1940'ların sonunda (Amerikan yardımı Marshall Planı'nın yönetimini sağlamak üzere) oluşturulan OECD'ye benzer bir düzenek kurulabilir. Böylece reformlar yapıldıkça yardımın da düzenli bir şekilde akması güvenceye bağlanmış olur. Bu, aynı zamanda Orta ve Doğru Avrupa ülkeleri arasında ve Topluluk ile komşuları arasında daha sıkı bir işbirliğini yüreklendirmeye de yarayacaktır.

Doğru Avrupalı komşularımıza, önümüzdeki yıllarda karşılaşabilecekleri ikili sorunların çözümünde - siyasal ve psikolojik olarak - yardım edebilmek için istikrarlı ve rahat bir diyalog çerçevesinin yararını kim göz ardı edebilir? Böyle bir şey Avrupa Konseyi'nin ya da AGİK'in çözüm bulmaya yarayacak hukuksal olanaklarına başvurmayı da ancak daha kolaylaştırabilir.

Son olarak, çokyanlı bir siyasal bağın oluşturulması Orta Avrupalı komşularımızın yüzyüze buldukları güvenlik boşluğu sorununa olası çözümleri irdelemeye, ortak güvenlik sorunlarını dile getirmeye yarayacak bir çerçeve de sağlayabilir. Bu çözümler elbette ki sözkonusu genişletilmiş Avrupa Konseyi içinde karara bağlanacak değildir - ama buna karşılık, Topluluk'ta olduğu gibi, hükümet başkanları ve Komisyon Başkanı olası girişimleri saptayabilirler ve bir çözüme kapıyı açacak gelişmeleri kısırtacak siyasal itilimi sağlayabilirler.

Belki de siyasal-kurumsal bir rüyaya kendimi kaptırdığım için umarım beni bağışlırsınız ama günün prangalarından kurtulmak için kimi zaman rüya görmek gerekmiyor mu? Topluluğun parasal birlik aracılığıyla güçlendirilmesi sorununu (kısmen de olsa) aşmak üzereyiz. Ansızın olabilirlik alanına adım atmış olan büyük demokratik Avrupa'ya Topluluğun neler sunabileceği üzerinde düşünmek için de zaman erken sayılmaz... Eski Romalıların dediği gibi, talihi saçlarından yakalamasını bilelim.